

Kansalaisareena
Citizen Forum

Lausunto 12.5.2022

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/3215/2021

Asia: Väliraportti: Vapaa!-Fri! -hanke vapaaehtoistoiminnan edistämiseksi ikääntyvässä yhteiskunnassa

Kansalaisareena kiittää mahdollisuudesta lausua Vapaa! – Fri! -hankkeen väliraportista. Hankkeen tavoite edistää vapaaehtoistoimintaa ikääntyvässä yhteiskunnassa on erittäin tärkeä ja väliraportti on erinomainen katsaus vapaaehtoistoiminnan nykytilaan ja vapaaehtoistoiminnan kenttään.

Vapaaehtoistoiminta on yhteiskunnallisesti erittäin merkittävää. Merkitys on juuri vapaaehtoisuudessa; siinä, että vapaaehtoinen antaa omaa aikaansa toisten hyväksi.

Vapaaehtoistoiminta on tärkeä osa toimivaa demokratiaa, ja vapaaehtoistoiminnan tukeminen on myös hyvä tapa puolustaa demokratiaa. Vapaaehtoistoiminta on arjen demokratiaa: sen kautta jokainen ihminen saa mahdollisuuden jättää positiivisen vaikutuksen yhteiskuntaan.

Jotta Suomessa on aktiivinen kansalaisyhteiskunta ja vireä vapaaehtoistoiminta tulevaisuudessakin, on panostettava vapaaehtoistoiminnan riittävään resursointiin, järjestöjen autonomian toteutumiseen, julkisen sektorin ja järjestöjen sujuvaan yhteistyöhön sekä vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallisten mahdollisuuksien parempaan tunnistamiseen ja hyödyntämiseen.

Jaamme pääosin Vapaa! – Fri! -hankkeen havainnot: Ikääntyminen haastaa vapaaehtoistoiminnan järjestämistä ja entisiä toimintatapoja. Yhä useamman organisaation tulee muokata tarjolla olevia vapaaehtoistehtäviä ja myös lyhytkestoisen osallistumisen tulee olla mahdollista. Tällainen ns. pop up -toiminta on myös joillekin vapaaehtoisille väylä pitkäkestoisempaan sitoutumiseen.

Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus syntyy paitsi vapaaehtoisten tarjoamasta avusta kohderyhmille, myös siitä, että vapaaehtoisena toimiminen on merkittävä osallisuuden lähde ja yksinäisyyden vähentäjä. Vapaaehtoistoiminnalla on monia hyvinvointivaikutuksia: sen on havaittu muun muassa lisäävän vapaaehtoisen sosiaalisia verkostoja, oppimista ja omien vahvuuksien hyödyntämistä sekä vähentävän yksinäisyyttä. Toiminnan tarjoama merkityksellisyys on vapaaehtoisille tärkeää, ja sitä on vaalittava.

Onkin erittäin hyvä, että raportissa tuodaan esille vapaaehtoistoimintaan osallistuminen ja sen haasteet erilaisten ryhmien näkökulmasta. Vapaaehtoistoiminta lisää osallisuutta, ja sen vuoksi on tärkeää pyrkiä sekä kasvattamaan vapaaehtoistoimintaan osallistuvien joukkoa että tekemään siitä moninaisempaa. Henkilöt, jotka usein nähdään vain autettavina, voivat saada vapaaehtoistoiminnasta kaikkein eniten hyvinvointivaikutuksia: uskoa omiin kykyihin, välittävän yhteisön, karttuvaa osaamista ja merkityksellisyyden tunnetta.

Pidämme erityisen tärkeänä seuraavien asioiden edistämistä:

- Järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan rahoituksen turvaaminen. Vapaaehtoistoiminta tarvitsee ennen kaikkea ammattitaitoisia koordinaattoreita, joilla on riittävästi työaikaa vapaaehtoisten tukemiseen ja uusien toimintatapojen kehittämiseen, mutta myös tiloja ja välineitä toiminnan toteuttamiseen sekä resursseja vapaaehtoistoiminnan viestintään ja markkinointiin. Järjestöjen lisäksi myös vapaamuotoisemmat toimijat tarvitsevat avustuksia. Toimintaryhmälain tai vastaavan, vapaamuotoisemmin järjestäytyneen kansalaistoiminnan mahdollistavan lain toteutuessa on varmistettava, että myös vapaamuotoisempaan kansalaistoimintaan voi hakea avustusta.

- Mahdollisimman suuri autonomia järjestöille. Kansalaistoiminnan tulee lähteä kansalaisista itsestään. Järjestöjen rahoituksessa on varmistettava, että järjestöt pystyvät hyödyntämään omia vahvuuksiaan, vankkaa kohderyhmien tuntemustaan ja vapaaehtoistensa intoa ja ideoita. Vapaaehtoistoiminnan luonteen vuoksi vapaaehtoistoiminnan tulokset eivät ole aina ennakoitavissa. Järjestöille on annettava tilaa toisaalta rohkeille kokeiluille, toisaalta pitkäjänteiselle kehittämistyölle, jotta vapaaehtoistoiminnan valtava potentiaali saadaan käyttöön.

- Lainsäädännöllisten esteiden poistaminen. Etenkin työttömyysturvan myöntämisen ja vapaaehtoisena toimimisen pelisääntöjä pitäisi selkeyttää nykyisestä. Järjestöjen on vaikeaa tarjota vapaaehtoistoimintaa työttömille, mikäli vallitsee epäselvyyttä siinä, missä tilanteissa työttömyysturva voidaan katkaista vapaaehtoistoimintaan osallistumisen vuoksi.

- Kuntien, järjestöjen ja hyvinvointialueiden yhteistyön kehittäminen.

- Sektorirajat ylittävän rahoitusmallin luominen. Erilaiset kestävyysaasteet limittyvät toisiinsa: esimerkiksi mielenterveys on yhteydessä ympäristön tilaan. Vapaaehtoistoiminnan ja järjestötoiminnan kentällä tarvitaan jatkossa erilaisten näkökulmien yhdistämistä. On hyvä, että valtionavustuksilla tuetussa toiminnassa pyritään jatkossa etsimään laajempia ilmiöitä, joihin järjestöt voivat yhdessä vaikuttaa. Samaan aikaan on varmistettava, että kaikkein heikoimmassa asemassa oleville, pienille kohderyhmille on edelleen saatavilla tukea.

- Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallisten mahdollisuuksien hyödyntäminen. Vapaaehtoistoiminnassa on paljon käyttämätöntä potentiaalia: se voisi nykyistä laajemmin edistää kotoutumista ja auttaa yhteiskunnallisen koheesion ylläpitämisessä. Maahan muuttaneiden henkilöiden itsensä perustamat ja pyörittämät yhdistykset ovat tärkeä kotoutumisen keino, ja näille tarjottua tukea sekä yhdistysten verkostoitumisen edistämistä tulee tukea. Toisaalta tuetun vapaaehtoistoiminnan keinoin on mahdollista tavoittaa maahan muuttaneita vapaaehtoistoimintaan ja toteuttaa matalan kynnyksen kokeiluja. Tuetulle vapaaehtoistoiminnalle eli sellaiselle toiminnalle, jonka painopiste on enemmän tukea tarvitsevien vapaaehtoisten oman osallisuuden ja hyvinvoinnin kehittymisessä, tulisi myöntää nykyistä enemmän rahoitusta. Esimerkiksi vaikeasti työllistyvät kehitysvammaiset saavat runsaasti hyvinvointivaikutuksia vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta.

Kiitämme hanketta:

- verkostomaisesta toimintatavasta
- halusta paitsi parantaa vapaaehtoistoiminnan asemaa, myös pyrkimyksestä lisätä sen näkyvyyttä yhteiskunnassa.

Anne Porthén, toiminnanjohtaja
Marjo Salmela, järjestöpäällikkö
Pinja Nieminen, aluetoiminnan päällikkö

Kansalaisareena ry